

УДК 811.161.2'373.23'282.3(477.86)

Г. В. Сеник,

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
старший викладач кафедри української мови*

МОРФОЛОГІЧНА ПРИРОДА ПРИЗВИСЬК

У статті розглядаються прізвиська наддністрянської Івано-Франківщини з позицій їхнього частиномовного вираження. Звертається увага на лексико-граматичні розряди, граматичні форми іменників, субстантивованих прикметників та інших частин

мови, які переходять у розряд неофіційних іменувань. З'ясовуються особливості вираження роду антропонімів, що співвідносяться з іменниками I, рідше II відмін і можуть належати особам як жіночої, так і чоловічої статі.

Ключові слова: неофіційне іменування, прізвисько, частиномовна форма, морфологічні категорії, прізвиська іменникового та прикметникового типу.

Постановка проблеми. Дослідження семантики, структури, мотивації, функціонування неофіційних іменувань на початку XXI століття значно розширили свою географію як на теренах України, так і в близькому та далекому зарубіжжі. Цей найдавніший клас особових іменувань, який далі продовжує функціонувати в усному та художньому мовленні, має свої традиції, граматичні закони, вивчення яких дає можливість говорити про певні закономірності розвитку та становлення іменника різних регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення прізвиськ пов'язане з питаннями, розв'язання яких часто буває непростим. Усний характер функціонування прізвиськ зумовлює проблему збирання матеріалу, ускладнюється ще й тим, що вимагає від дослідника обов'язкового врахування ряду етичних моментів, пов'язаних із специфікою такого роду найменувань.

Прізвиська залишаються найцікавішою категорією антропоніміки, що може яскраво відбивати як увесь психоментальний і фізичний комплекс окремої особистості, її характерологічні риси, так і свідчити про особливості розвитку певного міста, області, регіону, виявляючи культурно-національну своєрідність носіїв мови. Наведене визначає непересічну увагу науковців до поглибленого вивчення цього розряду онімної лексики, що засвідчують ґрунтовні праці українських (М. Худаш, І. Сухомлин, П. Чучка, І. Ковалик, Р. Осташ, Д. Бучко, Г. Бучко, М. Лесюк, Г. Аркушин, О. Михальчук, М. Наливайко, О. Вербовецька, В. Чабаненко), російських (М. Ушаков, П. Поротников, З. Нікуліна, Г. Сіміна, В. Мокієнко, В. Робустова), білоруських (М. Бірила, А. Усінцович), польських (М. Бйолік, Е. Комар, А. Цеслікова) та інших учених, а також поява новітніх напрямів наукової кваліфікації неофіційного антропонімікону: лінгвокогнітивного, прагмалінгвістичного, текстоутворювального (О. Карпенко [5], Н. Федотова [10], Т. Денисова [4]) тощо.

Проте, незважаючи на наявність фундаментальної бази для опрацювання неофіційних антропонімів, на сучасному етапі ще не отримали свого остаточного вирішення питання про чітке дефінування таких одиниць, ядерних і периферійних структурних моделей. Крім того, на особливу увагу заслуговує необхідність з'ясування особливостей граматичного вираження прізвиськ, що й визначає *актуальність* нашої розвідки.

Метою нашої статті є аналіз морфологічних особливостей неофіційних антропонімів наддністрянської Івано-Франківщини. Мета зумовила розв'язання таких *завдань*: 1) узагальнити дослідження граматичних особливостей неофіційних іменувань у сучасному мовознавстві; 2) схарактеризувати частиномовні форми та граматичні категорії, у яких виражаються індивідуальні прізвиська; 3) висвітлити особливості визначення роду та вживання відмінкових закінчень в прізвищевій номінації.

Предметом дослідження стало визначення частиномовної належності прізвиськ та їх мотивуючих основ, а також з'ясування лексико-граматичних розрядів та граматичних категорій слівформ, що лягли в основу творення прізвиськ даного регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтація лінгвістики кінця ХХ століття на проблеми, пов'язані з людиною, свідчила про перехід від лінгвістики традиційної з її домінуючою увагою до мовних форм до лінгвістики антропоцентричної, що передбачає дослідження мови в безпосередньому зв'язку з індивідуумом [8, с. 189]. Тож, звертаючись до мовних питань, розв'язання яких обов'язково вимагає врахування принципу антропоцентричності, знаходимо відображення уявлення людини, народу про світ, про їх оточення. Наступна теза Ю. Лотмана підкреслює важливість людського компонента в дослідженні будь-якого елемента мови: «мова є код плюс її історія, історія ця у кожного багато в чому своя і не схожа на «історію» іншого» [6, с. 13]. У зв'язку з цим І. Синиця зауважує, що, можливо, тому, використовуючи стандартні мовні дані (лексеми, граматичні форми, однотипні структури речень, текстові структури і т. п.), кожна людина, що намагається сформулювати власне висловлення чи то у повсякденному спілкуванні, чи то у спеціальній сфері комунікації, обов'язково привносить своє «я», свій досвід, своє світосприйняття в мовну тканину речення, висловлення, тексту, дискурсу [8, с. 192]. Саме в неофіційному іменуванні чи не найяскравіше відбивається народна мовотворчість, яка безпосередньо залежить від внутрішнього світу особистості, від території її проживання, культурних традицій. Тому в цій царині є ще багато цінного матеріалу, який може бути розкодований через слово, словоформу чи іншу одиницю усного мовлення.

Як правило, при дослідженні неофіційних антропонімів найбільше уваги приділяють питанням семантики мотиваційних основ та структури такого типу онімів.

Розлога розвідка «О грамматических особенностях прозвищных имен» [9] посприяла активізації уваги науковців до висвітлення цього питання. Маємо можливість познайомитися з граматичною структурою неофіційних іменувань в окремих параграфах дисертацій Н. Шульської [12], В. Павлюк [7]; також відзначимо і ґрунтовну статтю О. Антонюк «Грамматичні особливості прізвиськ (на матеріалі антропонімії Донеччини)» [2].

Питання граматичної структури сучасних прізвиськ становлять для ономотологів значний науковий інтерес, оскільки, виявляючи спільні ознаки як з апелятивною лексикою, так і з власними назвами інших класів, ці найменування відрізняються від них граматичною будовою, зокрема частиномовною належністю, особливостями вираження категорій роду й числа, відмінковою формою [2, с. 132].

Більшість прізвиськ досліджуваного регіону є найменуваннями іменникового та прикметникового типів (така ж тенденція підтверджується матеріалом з інших областей України: (Вінниччини – відіменникові та відприкметникові прізвиська [7]; Західного Полісся – субстантивний та атрибутивний тип [12]; Донеччини – найменування іменникового та прикметникового типу [1]; Нижньої Наддніпрянщини – іменникові та прикметникові прізвиська) [11].

Прізвиська іменникового типу, які виражені іменниками, співвідносяться з відповідними лексико-граматичними розрядами: 1) назви істот – *Доцент, Барон, Циган, Коник, Щур, Суслик, Гава, Качур, Кабан, Лис, Лисичка, Курочка*; 2) назви неістот – *Дзвоник, Пензлик, Голубец, Бомба, Хмара, Заліско* (діал. «праска»), *Куна*; 3) назви конкретних предметів – *Бульбочка, Кавун, Горіх, Колета, Ножик*; 4) абстрактні назви – *Біда, П'еса, Зиск, Ляпота, Фрасунок* (**ФРАСУНОК** – «сум, турбота, неспокій»); 5) загальні назви – *Німець, Бальон* (діал. «м'яч»), *Сова, Шпичка, Таранька*; 6) власні назви (трансонімізація) – *Щорс, Гітльир, Понка, Колобок, Бейжа, Ріта, Кастро, Ірод, Чапаєв, Ковпак, Хапцаліс* (від прізвища футболіста *Хапсаліс*); 7) речовинні – *Метана*

(сметана), *Мармуляда* (діал. «повидло»), *Борицук*, *Мамалига*, *Гріс* («висівки»), *Махорка*. Збірних та одиничних іменників у ролі прізвиськ не виявлено.

Найчисельнішу граматичну категорію представляють прізвиська, що виражені іменниками першої та другої відмін. Іменники I відміни в називному відмінку однини мають закінчення **-а**: *Сойка*, *Паскуда*, *Чвортка*, *Пігічка*, *Гуцулка*, *Баворка*, *Рибка*, *Кацабайка*, *Коломійка*, *Капейка*, *Гарачка*, *Вушінка*, *Зупа*, *П'ятка* (від назви купюри вартістю п'ять карбованців. Цікавим є той факт, що саме через правильну вимову фонему /a/ (у галицько-буковинській групі говорів південно-західних діалектів, зокрема в наддністрянських говірках, фонема /a/ реалізується в позиції після м'яких приголосних, шиплячих та [j] найчастіше у звуках [и], [і]: *пійтка*) до хлопця «причепилося» це прізвисько). Звичайно ж, у таких антропонімах важко без тексту, без пояснення інформаторів визначити стать іменованого (мабуть, така ситуація є однією із особливостей конотації неофіційних іменувань): *Калябуха*, *Хмара* – міцні, великі чоловіки; *Вушінка*, *Дулька* – маленькі чоловіки; *Дівчинонька* – любив співати пісню, що починалась цим словом; *Сова* – сонливий; *Кавальїрка* – «кавалер на все село»; *Ковбаса* – працював в ресторані; *Семушка* – працював на заготівлі зерна; *Мньїрка* (мірка) – працював у млині; *Груба* (іменник у значенні «піч») – товстий; *Куна* – вчителька; *Таранька*, *Шпичка* – худорляві жінки; *Задрига* – кирпата; *Бомба* – непривітна. О. Антонюк у таких випадках зауважує, що на лінгвістичному рівні маркерами для диференціації прізвиськ на позначення чоловічої та жіночої статі виступають дієслова, займенники, іменники, прикметники [1, с. 251] (веселий *Кавальїрка*, прийшов *Семушка*, моя *Таранька*). На місці закінчення **-я** (в іменниках м'якої групи, що вказують на назви жінок) в наддністрянських говірках часто зустрічаємо **-і** (про реалізацію фонему /a/ згадувалося вище): *Цариці*, *Марусі з-під гори*, *Галюсі*, *Цянци* (від Катерина), *Гані-Пані*, *Бідуся* (*Бідусі*) (від *біда*), *Гудярниці*. Виявлено іменник спільного роду – *Паскуда*, яким назвали хлопчика, що був дуже симпатичний («*щоб не врікли* («зурочили»)»).

Стосовно надання жінкам чи чоловікам прізвиськ іменникового типу на **-а** російські ономасти стверджують, що цей процес може бути спричинений впливом іменників так званого спільного роду [9, с. 102].

Також до складу неофіційних іменувань на **-а** відносимо андроніми – іменування жінок за прізвищем, прізвиськом або ім'ям чоловіка. Найпоширенішим способом утворення андронімів є суфіксація – **-их-а**, **-к-а**: *Коцюбіха* ← *Коцюба*, *Маскаліха* ← *Маскаль*, *Танітиха* ← *Таніто*, *Юриха* ← *Юра*, *Цьончиха* ← *Цьоник*, *Американка* ← *Американець*, *Бендьичка* ← *Бендьик*, *Петруничка* ← *Петруник*.

Дуже широко представлені прізвиська, які за формою нагадують іменники II відміни. Найчисельнішою є група, що співвідноситься з іменниками чоловічого роду: *Колобок*, *Кабан*, *Дрозд*, *Цьвик* (цвях), *Гранчик* (гранчак), *Зуб*, *Довбач*, *Балій*, *Бобко*, *Кавун*, *Попель*, *Батинько*, *Пастушок*, *Доцент*, *Кугутик*, *Борицук*, *Бідочко*, *Штайко*, *Дуцкало*, *Бетас*, *Буржуй*, *Суботник*, *Дзвоник*, *Бусьок*, *Кіномеханік*, *Заяць*, *Цар*. Деякі із вказаних вище онімів можуть називати осіб і чоловічої, і жіночої статі: *Колобок* (про товстеньких), *Попель* (про колір волосся), *Дзвоник* (вчителька і чоловік-веселун). Іменники середнього роду представлені спорадично: *Заліско*, *Море*, *Стигно*, *Золотко*. Перші три оніми називають осіб чоловічої статі, останній – жіночої (*кохана дружина*).

Іменники III відміни майже не представлені в прізвиськовій номінації. Можливо, з одного боку, через те, що більшість лексем мають абстрактне значення, яке рідше використовується в асоціативному ряді, а з іншого боку, до цієї відміни належать іменники тільки жіночого роду. У зв'язку з цим оноματοлоги вважають, що рідкісне

використання іменників III відміни у ролі прізвиськ можна пояснити намаганням носіїв мови врівноважити морфологічне оформлення прізвиська відповідно до статі іменованої особи [9, с. 113]. У наших матеріалах фіксуємо такий ряд онімів: *Піч* – гаряча жінка, *П'єц* (у значенні «піч») – гарячий, запальний чоловік, *Груба* (у значенні «піч») – товстий чоловік. Тобто поряд з іменником III відміни використовуються слова з таким самим лексичним значенням, але іншою граматичною формою (адже для прізвиськ підбирають переважно слова не широковживані, не особливо частотні, а навпаки – рідкісні лексеми-діалектизми, архаїзми, рідко вживані слова, оскільки є потреба індивідуалізувати найменованого в його середовищі). Антропонімів, що співвідносяться з іменниками IV відміни, не виявлено.

Другу позицію за поширеністю займають прізвиська прикметникового типу, адже основна функція неофіційних антропонімів – характеристика денотата в певному комунікативному соціумі, а прикметники найповніше в прізвиськах виконують характеристичну функцію [12, с. 151]: *Висока, Мокра, Риженька, Сороката, Куца, Малий, Сумний, Смішний, Вусатий, Кукурудзіний* (про рудого), *Нечесна, Підгайний, Блюдницка, Масинький, Кривий, Кривинький*. У даних антропонімах чітко визначається стать іменованого за закінченням: **-ий (-ій)** – чоловіки (*Чорний, Куций, Моцний*), **-а** – жінки (*Жи́ра, Кучьри́ва* (кучерява), *Ла́дна* (гарна)). Для творення відприкметникових прізвиськ використовуються усі розряди прикметників: якісні – *Білий, Малий, Високий, Лисий, Сліпий, Рібий* (рябий), *Хора* (хвора); відносні – *Вусатий, Підлісний, Підгайний, Кремидівська, Зубата, Рішката* (від роги); присвійні – *Кумів, Гринів, Румунчиків, Дзюбкова, Мультипансів, Смольчин, Саваринова, Кимошина, Ладимірчина*. Серед якісних прикметників іноді зустрічаються форми вищого ступеня порівняння: *Старша, Дрібніша*.

Як зазначає В. Павлюк, частина ознак, заявлених у семантичній структурі прикметникових прізвиськ (характеристик за зовнішніми, внутрішніми особливостями, місцем проживання), не відповідають денотату або ж пов'язані з ними метафорично, метонімічно, опосередковано або ситуативно [7, с. 133], наприклад: *Високий* – навпаки, малий на зріст; *Мокра* – обличчя в пухирях; *Рішката* – зав'язувала хустку кінцями вгору; *Рускій* – у дитинстві під час гри завжди хотів бути на боці «русских», а не німців.

Наступні групи прізвиськ представлені невеликою кількістю прикладів: віддієслівні – *Перезуйсі, Слухай, Штуй* (стій) – наказові форми, *Понімаєш*; віддієприкметникові – *Подруцканий* (побитий), *Вмитий*; відчислівникові – *Тлиціть Тли* (тридцять три), *Тринацітий*; відзайменникові – *Наш, Муй* (мій), *Тамтой* (той). Н. Шульська зауважує, що використання займенників у ролі прізвиськ переважно засвідчене серед тих іменувань, що вказують на повторення мовцем якогось слова [12, с. 163].

Дещо частіше зустрічаються неофіційні антропоніми, мотивацією яких стали безпосередньо вигуки (*Гу, Гой, Мой, Ге, Довідзенья, Нупагаді, Бляха-Муха, Труту-тутубавх, Піць-Піць* (*пече* – вигук для дитини), *Пуля-Пуля* (вигук для підкликання курчат, каченят)) або похідні від них слова (*Гудярниці* (дружина *Гу*), *Гойчиха, Мойчиха, Гайдик* (від *гайда*), *Цьоник* (*цьонь-цьонь* – заклик для коней), *Базюк* (базь-базь – заклик для ягнят).

Категорія числа характерна майже для всіх форм іменних частин мови, але щодо прізвиськової номінації має свої особливості. Форма множини представлена в колективно-територіальних (*Китайці, Фльики, Віники* – назви жителів одного села, кутка; *Бурштинські Батарей* – у деяких селах так називають студентів Бурштинського енергетичного коледжу) та сімейно-родових іменуваннях – *Ковалі, Цьоники, Васи́лики, Барани, Цати*. Останні оніми спершу виникли у формі однини на означення голови

роду, але в подальшому так почали називати всіх членів родини, використовуючи безпосередньо іменникову форму або посесивну з іменем: *Цьоник, Петро Цьоників*. Фіксуємо групу прізвиськ, мотивацією яких стала саме форма множини: *Світі* – два брати – Петро й Павло; *Бобрики* – близнята; *Пулита, Гриби, Біди, Вушівці* – так назвали сім'ї, де було багато дітей. Але пізніше, коли діти розходилися з рідних домівок, неофіційне іменування починало використовуватися і в формі однини: *Світій Петро, Гриб Василь, Старий Гриб*.

Щодо граматичної категорії відмінка, то вона, як правило, реалізується в повній відмінковій парадигмі. Відчутні відмінності у закінченнях притаманні формам наз. відм. однини іменників жіночого роду I відміни м'якої групи та орудн. відм. однини твердої і м'якої груп (а також узгоджуваних з ними прикметників та займенників) [3, с. 219]: *Капейка, Капейкоу; Цариці, Царицеу; Куца, Куцоу; Кремидівська, Кремидівськоу*. В іменниках II відміни фонетичні зміни в закінченнях спостерігаються в дав.-місц. відм. однини: переважає флексія **-ови, -еви**: *Колобкови, Цьвикови, на Зайцеви, Заліскви*. Зрідка так само, як і в інших регіонах України, зустрічаються невідмінювані оніми, які представлені іншомовними словами: *Кастро, Чучо, Мері, Філе*. Прізвисько *Кіно* (чоловік першим у селі купив телевізор) у досліджуваному регіоні змінюється за аналогією до відмінюваних іменників середнього роду: «*З тим Кіном тьшико говорити*».

Для більшості південно-західних діалектів характерне вирівнювання відмінювання прикметників м'якої групи за зразком твердої групи, внаслідок чого всі прикметники відмінюються за твердою групою [3, с. 219]: *Крайній (Крайного, Крайному, Крайним...)*.

Отже, значна частина прізвиськ наддністрянської Івано-Франківщини є відіменниковими утвореннями, що представлені майже усіма лексико-граматичними розрядами. В основному це іменники першої та другої відмін. У відприкметникових прізвиськах найчисельнішою є група якісних прикметників, через які найповніше проявляється характеристична функція онімів. Серед інших субстантивованих частин мови, які стали мотиваторами для творення неофіційних антропонімів, кількісно виділяються ще вигуки.

Вивчення прізвиськ в мовленні – одне із найбільш актуальних питань, важливих для виявлення процесів динаміки антропонімів. Здатність прізвиськ диференціювати носія залежить від конкретної антропонімичної ситуації в певному соціальному колі. Дослідження специфічності цієї категорії у різних регіонах дає дуже цікаві результати. У перспективі плануємо продовження роботи над граматичними особливостями прізвиськ – синтаксичними моделями.

Література

1. *Антонюк О. В.* Граматичні особливості прізвиськ (на матеріалі антропонімії Донеччини) / *О. В. Антонюк // Лінгвістичні студії [Текст] : зб. наук. пр. / Донец. нац. ун-т / наук. ред. А. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – Вип. 19. – С. 250-254.*
2. *Антонюк О. В.* Сучасні прізвиська Донеччини (семантика і структура) : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / *О. В. Антонюк. – Донецьк, 2011. – 296 с.*
3. *Бевзенко С. П.* Українська діалектологія / *С. П. Бевзенко. – К. : Вища шк., 1980. – 246 с.*
4. *Денисова Т. Т.* Прозвища как вид антропонимов и их функционирование в современной речевой коммуникации (на материале прозвищ Шумяцкого и

Ершичского районов Смоленской области) : автореф. дис... канд. филол. наук / Т. Т. Денисова. – Смоленск, 2007. – 22 с.

5. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика : навчальний посібник / О. Ю. Карпенко. – Одеса : Фенікс, 2010. – 158 с.

6. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – М. : Гнозис ; Издательская группа «Прогресс», 1992. – 272 с.

7. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини / дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / В. А. Павлюк. – Вінниця, 2016. – 244 с.

8. Синиця І. А. Антропологічна інтерпретація суб'єктивності на текстовому рівні / І. А. Синиця // Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philologica 89-2006. Ucrainica II. Souasn Ukrajinistika. Problmy jazyka, literatury a kultury. 1 st.– Olomouc : Univerzita Palackho v Olomouci, 2006. – С.189-194.

9. Ушаков Н. Н. О грамматических особенностях прозвищных имен / [Н. Ушаков, В. Васильева и др.] // Ономастика и грамматика. – М. : Наука, 1981. – С. 98-122.

10. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини : когнітивна прагматика творення тексту оніма: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 “Українська мова” / Н. М. Федотова; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2008. – 20 с.

11. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини : у 2-х кн. / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 2005. – К.1. – 260 с.

12. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія Західного Полісся : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. М. Шульська. – Луцьк, 2011. – 339 с.

References

1. Antonyuk, O. V. (2009), *Grammatical Features of Nicknames (Donetsk Region's Anthroponyms)* [Hramatychni osoblyvosti prizvysk (na materialii antroponimii Donechchyny)]. In : Linguistic studies [Text]: Collection of Scientific Works. Donetsk National University. Ed. by A. Zahnitko, Donetsk University Publ., Donetsk, Issue 19, pp. 250-254.

2. Antonyuk, O. V. (2011), *Modern Nicknames of Donetsk Region (Semantics and Structure)* [Suchasni prizvyska Donechchyny (semantyka i struktura)], PhD Dissertation. Speciality : 10.02.01 – the Ukrainian Language, Donetsk, 296 p.

3. Bevzenko, S. P. (1980), *Ukrainian dialectology* [Ukrainska dialektolohiia], Vyshcha shk., Kyiv, 246 p.

4. Denisova, T. T. (2007), *Nicknames as a Kind of Anthroponyms and Their Functioning in Modern Speech Communication (Based on Nicknames Registered in Shumyachsky and Ershichsky Districts of the Smolensk Region)* [Prozvischa kak vid antroponimov i ikh funktsionirovaniye v sovremennoy rechevoy kommunikatsii (na materiale prozvisch Shumyachskogo i Yershichskogo rayonov Smolenskoj oblasti)], PhD Dissertation Abstract, Smolensk, 22 p.

5. Karpenko, O. Iu. (2010), *Cognitive Onomastics : Textbook*. [Kohnityvna onomastyka : navchalnyi posibnyk], Phoenix Publ., Odesa, 158 p.

6. Lotman, Yu. M. (1992), *Culture and Explosion* [Kul'tura i vzryv], Gnosis; Progress Publ., Moscow, 272 p.

7. Pavliuk, V. A. (2016), *Formation of an Informal Anthroponimicon of the Vinnytsya Region* [Stanovlennia neofitsiinoho antroponimikonu Vinnychchyny], PhD Dissertation. Speciality : 10.02.01 – the Ukrainian Language, Vinnytsia, 244 p.

8. Synytsia, I. A. (2006), *Anthropological Interpretation of Subjectivity at Text Level* [Antropolohichna interpretatsiia sub'iektyvnosti na tekstovomu rivni]. In : Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philologica 89-2006. Ucrainica II. Souasn Ukrajinistika. Problmy jazyka, literatury a kultury. 1 st. Olomouc: Univerzita Palackeho v Olomouci, pp.189-194.

9. Ushakov, N., Vasiliev, V., et al. (1981), *On Grammatical Features of Nicknames*. [O grammaticheskikh osobennostyakh prozvischnykh imen]. In: Onomastics and Grammar, Nauka Publ., Moscow, pp. 98-122.

10. Fiedotova, N. M. (2008), *Modern Nicknames of Lugansk Region: Cognitive Pragmatics of Producing Proper Name Text*. [Suchasni prizvyska Luhanshchyny: kohnityvna prahmatyka tvorennia tekstu onima], PhD Dissertation Abstract. Speciality : 10.02.01 – the Ukrainian Language, Kharkiv National University named after V. N. Karazin, Kharkiv, 20 p.

11. Chabanenko, V. A. (2005), *Nicknames of the Lower Dnieper Ukraine : In 2 Books* [Prizvyska Nyzhnoi Naddnyprianshchyny : u 2-kh kn.], Zaporizhzhia, Book 1, 260 p.

12. Shulska, N. M. (2011), *Informal Anthroponimy of Western Polissya* [Neofitsiina antroponimiia Zakhidnoho Polissia], PhD Dissertation. Speciality : 10.02.01 – the Ukrainian Language, Lutsk, 339 p.

A. V. Сенік,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка*

МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ПРОЗВИЩ

В статье рассматриваются прозвища надднестровской Ивано-Франковщины с точки зрения их выражения словами разных частей речи. Обращается внимание на лексико-грамматические разряды, грамматические формы существительных, субстантивированных прилагательных и других частей речи, которые переходят в разряд неофициальных именованій. Выясняются особенности выражения рода антропонимов, которые соотносятся с существительными I, реже II склонений и могут принадлежать лицам как женского, так и мужского пола.

Ключевые слова: неофициальное именование, прозвище, части речи, морфологические категории, прозвища-существительные и прозвища-прилагательные.

G. V. Senyk,

*Odesa I. I. Mechnikov National University,
Ukrainian Language Department*

MORPHOLOGICAL NATURE OF NICKNAMES

The article describes grammatical peculiarities of individual nicknames in the Upper Dniestrian area of Ivano-Frankivsk region. An important characteristic of nicknames is the part of speech they are derived from. Although such unofficial anthroponyms have grammatical features of substantives, they may be derived from nouns, adjectives, verbs, or other parts of speech. Attention is drawn to lexico-grammatical categories, grammatical forms of nouns, substantiated adjectives, and other parts of speech that can be converted into unofficial names. Anthroponyms that correlate with first declension nouns and, less often,

with second declension nouns may belong to both females and males, and preserve the corresponding declension paradigm. The plural form is most often used for forming family and lineage names that can later be used in the singular. Nicknames derived from adjectives indicate the gender of the named persons by their endings. Nicknames derived from verbs, numerals, particles, adverbs, and exclamations are less common.

Key words: unofficial naming, nickname, part of speech, morphological categories, nicknames derived from nouns and adjectives